

Cipriano de Rore, Robert Schumann
és Szabó Barna darabjai

2019. március 29. 19.00

Párbeszéd Háza

(Bp. VIII., Horánszky utca 20.)

Ghiaccio e fuoco – Jég és tűz

A Capella Silentium hangversenye

Cipriano de Rore, Robert Schumann és Szabó Barna műveiből
a Párbeszéd Háza kápolnájában,
2019. március 29-én, 19 órai kezdettel.

Részletes műsor:

Cipriano de Rore: Lieta vivo e contenta (1, 3, 4, 5, 12, 14)

Robert Schumann: Sommerlied Op. 146 No. 19

Cipriano de Rore: Quel foco (3, 5, 7, 8)

Robert Schumann: Der Rekrut Op. 75 No. 9

Cipriano de Rore: O sonno (9, 10, 11, 14)

Robert Schumann: Heidenröslein Op. 67 No. 3

Cipriano de Rore: Beato mi direi (2, 5, 6, 12)

Szabó Barna: Mill-Wheel's Song (magyarországi bemutató)

Cipriano de Rore: Datemi pace (1, 6, 8, 9)

Robert Schumann: Der Traum Op. 146 No. 18

Cipriano de Rore: Deh or foss'io (5, 7, 9, 13, 14)

Robert Schumann: John Anderson (2. verzió) Op. 145 No. 14

Cipriano de Rore: Non è ch'il duol mi scemi (4, 9, 11, 13)

Robert Schumann: Gute Nacht Op. 59 No. 4

Cipriano de Rore: Mia benigna fortuna (1, 5, 12, 14)

Szabó Barna: Song (ősbemutató)

www.capellasilentium.com

Az emberi érzelmek létezése óta – ami feltehetően egybeesik az ember létezésével – életünk része a kölcsönös szerelem iránti vágy és az annak megghiúsulása fölötti bánat; a szerelem lángoló szakaszának tüze és az elmúlásával beálló fagy; a viszonzott érzelmek megtapasztalásának semmihez nem hasonlítható forrósága és a viszonzatlanság máshonnan nem ismert dermesztő ridegsége.

Az érzelmi jelenség a 16. századi madrigalisták (ma **Cipriano de Rore 1515/1516–1565** képviseli őket) által megzenésített költeményekben ugyanúgy központi téma, mint a 16–17. század fordulóján alkotott John Donne versében (ma **Szabó Barna [*1976]** művében hallható) vagy a **Robert Schumann (1810–1856)** által megzenésített 19. századi költemények némelyikében.

Jég és tűz kettőssége mellett még egy fajta kielezett dualitás jellemzi az énekegyüttes mai programját: homofónia és polifónia szembenállása.

Schumann *Balladák és románcok* című füzeteiből hat olyan tétel hangzik el, melyben a négy szólam homofon: szinte tökéletesen azonos ritmusban mozognak, a szöveget egyszerre ejtik. A szerkezet ezáltal könnyen áthallható, kisebb erőfeszítéssel befogadható.

Rore madrigáljaiban a kor gyakorlatának megfelelően gyakran váltja a homofóniát polifónia: ekkor a szólamok egymástól látszólag független, önálló életre kelnek. A szöveg nem egyszerre hangzik el, a ritmusok és dallamfordulatok hasonlóság esetén sem azonos időben hangzanak el, hanem egymást utánozva, imitálva. A polifon hangzás nagyobb intellektuális kihívás a hallgatónak, ugyanakkor a szövegábrázolás eszköztárát gazdagító lehetőség.

A művek közt versek hangzanak el a koncerten szereplő költőktől.

Cipriano de Rore: Lieta vivo e contenta

A hatszólamú madrigál feltehetően Rore alkotása, noha csak a szerző halála után, 1591-ben jelent meg. Medici Izabella verse a korban szokatlan módon női szemszögből írja le az amúgy sok madrigálszövegből ismert érzelmi helyzetet. A szöveg két felének ellentétes tartalmát a polifon kezdés és a második két sor homofon szerkesztésének kontrasztja is aláhúzza.

Lieta vivo e contenta d'apoi ch'il mio bel sole
mi mostra i chiari raggi, come suole.
Ma così mi tormenta, s'io lo veggio sparire,
che più tosto vorrei sempre morire.

Isabella de' Medici Orsini (1542-1576)

Boldogan és elégedetten élek, mivel szép
napom rám veti fényes sugarait, ahogy szokta.
Ám úgy meggyötör, ha látom eltűnni,
hogy inkább meghalnék [mindig].

Robert Schumann: Sommerlied Op. 146 No. 19

A *Balladen und Romanzen* sorozat több gyűjteménye – így a *Sommerlied*et tartalmazó is – 1849-ben, a szerző 39 éves korában jelent meg. Rückert versében a nyár nem mint idilli, felszabadult évszak jelenik meg, hanem a tavasz – és az aktuális szerelem – elmúlása okozta egykedvűség időszaka. A harmóniak híven festik a kihűlt érzelmeket (*Seht, wie ist der Blüentraum verweht*) és a megbékélttségbe olykor-olykor belekeveredő vágyat (*Wo ist dein Kranz, Mai?*) és fásultságot (*zur Ros' in's Grab*).

Sommerlied

Nyári dal

Seinen Traum Lind' wob,
Frühling kaum, Wind schnob.
Seht, wie ist der Blüentraum verweht!

Álmát hárs szőtte,
a tavasz elmúlt, szél fúj.
Nézzétek, hogy elmúlt a virágalom!

Wie der Hauch kalt weht,
wie der Strauch alt steht,
Der so jung gewesen ist vorher!

Ohne Lust schlägt Herz,
und die Brust trägt Schmerz;
O wie hob sie sonst sich frei und froh!

Als ich dir Lieb war,
O wie mir Trieb klar
Vor dem Blick ein Freudenlenz empor!

Als ich dich Gehn sah,
Einsam mich Stehn sah;
O, wie trug' ichs, daß mein Leben floh!

Wo ist dein Kranz, Mai?
Wohnt dir kein Glanz bei,
Wann der Liebe Sonnenschein zerrann?

Nachtigall, Schwing dich,
Laut mit Schall Bring mich
Ab, hinab, zur Ros' hinab ins Grab!

Friedrich Rückert

Milyen hűvösen kél a fuvallat,
milyen öregen áll a bokor,
mely oly' ifjan odalett.

Kedvetlenül ver a szív,
és a kebel fájdalmat hordoz;
mily' szabadon, boldogan emelkedett máskor!

Mikor még kedves voltam neked.
Ó milyen derűsen jelent meg
képzeletemben egy örömtavas!

Mikor téged elmenni láttalak,
magányosan láttam magam állni;
Ó, hogy viseltem, hogy az életem ellibbent!

Hol van a koszorúd, május?
Nem időz nálad csillogás,
mikor a szerelem napsütése széthullott?

Csalogány, szállj fel,
erős hangoddal kísérv engem
a rózsához, a sírhoz.

Cipriano de Rore: Quel foco

A madrigál először egy 1547-es madrigálkötetben jelent meg. Mint a németalföldi születésű Rore összes madrigálja, úgy ez is már a szerző Itáliában töltött évtizedeinek gyümölcse. A négyzólamú műben az ismeretlen költő versét felhasználva apró szófestések felelnek meg a kor szövegkezelési szokásainak: a kihunyt (*spento*) tűz elillanó ritmusa, a hideg (*freddo*) jég disszonanciája, az ezer öröm (*piacer*) melizmái, hajlításai mind úgynevezett madrigalizmusok, a szójelentés közvetlen, képszerű megrajzoló.

Quel foco che tanti anni
in tutto mi pensai ch'el fusse spento,
più vivace che mai nell'alma sento
e da più saldo laccio legarmi sento
il cor con dolci'inganni,
e tramutars'in foco'l freddo ghiaccio,
ond'io mi godo e taccio,
sol che cantando vo lieto e contento:
mille piacer non vaglion un tormento.

A tüzet, amiről sok éve
azt gondoltam, teljesen kialudt,
elevenebbnek érzem lelkemben, mint valaha,
és erősebb hurok köti meg
szívemet édes csalásokkal,
és a hideg jeget tűzzé érzem változni,
amiért gyönyörködöm és vádoló,
csak dalolva járok boldogan és elégedetten:
ezer öröm sem ér fel egy kinnal.

Robert Schumann: Der Rekrut Op. 75 No. 9

A 18. században élt Robert Burns versét Schumann német fordításban zenésítette meg a *Romanzen und Balladen* II. füzetében (1849). A ma elhangzó Schumann-tételek közül ez áll legtávolabb a szenvedélytől. Zenei szerkezete strófikus, három azonos zenei anyagú versszak illusztrálja a kedvese bátorsága fölött büszkélkedő lány vidámságát.

Sonst kam mein Johnnie zur Stadt vom Land
In schäbiger Mütze mit schäbigem Rand!
Nun hat er 'nen Hut, die Feder darüber,
Juchhei, braver Johnnie, stutz' auf deinen Biber!

Stutz' deinen Biber und stutz' mir ihn fein,
's geht über die Grenze durch feindliche Reih'n!
Dort pfeifen die Kugeln hinüber, herüber,
Juchhei, braver Johnnie, stutz' auf deinen Biber!

Pfeifen die Kugeln dir um das Gesicht,
So denk an dein Mädchen und fürchte dich nicht!
Und bringst auch 'nen Hieb mit auf der Wange
querüber,
Juchhei, braver Johnnie, ich hab' dich nur lieber!
Robert Burns

Amikor Johnnym legelőször a városba idejött,
sapkája lyukas volt, kikopott-beütött;
lám, most mit hord: tollas kalapot -
bámulnak, Johnnym, ha félrecesapod!

Csapd félre bizony tollas kalapod.
megyünk a határra, szétütni nagyot,
szállnak a golyók itt és ott:
bámulnak, Johnnym, ha félrecesapod!

Fütyülnek a golyók, az arcod kemény,
gondolj kedvesedre és ne félj!
s ha arcod megsebesül is,

csak még jobban szeretlek, bátor Johnny!
részben Weöres Sándor fordítása nyomán

Cipriano de Rore: O sonno

Az 1557-ben megjelent négyszólamú madrigál szövegében halványan megjelenik az alvás és a halál jól ismert párhuzama. Rore mestere, Willaert szokása szerint az *O sonno* is két részből áll. A hagyománynak megfelelően az *ottava* (a szonett első nyolc sora) alkotja az első részt, a két tercina pedig a második részt. A darab eleje az éj nyugalmat híven illusztrálva homofon szerkesztésű, míg a *seconda parte* (2. rész) elején rövid, páratlan metrumú szakaszt követően megjelenik a *fugge* ('menekül') szó obligát, apró értékeket használó, imitatív – azaz egymást utánzó, követő szólamokat alkalmazó – megjelenítése.

O sonno, o della queta, umida, ombrosa
notte placido figlio; o de' mortali
egri conforto, oblio dolce de' mali
si gravi, ond' è la vita aspra e noiosa;

soccorri al cor omai, che langu' e posa
non have, e queste membra stanch' e frali
solleva: a me ten vola, o sonno, e l'ali
tue brune sovra me distendi e posa.

Ov'è 'l silentio che'l dì fugge e'l lume?
E i lievi sogni, che con non secure
vestigia di seguirti han per costume?

Ó alvás, a nyugodt, nyirkos, árnyas éj
békés gyermeke, a nyomorult halandók
vigasza, édes feledtetője a súlyos rosszaknak,
melyek az életet keserűvé és unalmassá teszik,

segítsd hát meg szívemet, melynek sem
csitulása, sem nyugalma; megfáradt, kimerült
tagjaimat emeld meg: repülj hozzám, ó álom,
terjeszd és borítsd fölém barna szárnyaid.

Hol a csend, melytől menekül nappal és fény?
És a gyengéd álmok, melyek bizonytalan
léptekkel szoktak követni téged?

Lasso, ch'invan te chiamo, e queste oscure
e gelide ombre invan lusingo. O piume
d'asprezza colme! O notti acerb' e dure!

Giovanni della Casa?

Jaj, hiába hívlak, s e sötét
és jeges árnyaknak hiába hízelgek. Keserűséget
lengő tollak, kegyetlen és kemény éjek!

Robert Schumann: Heidenröslein Op. 67 No. 3

Goethe versének legismertebb megzenésítése a Schubert-változat. A Schumannnál 13 évvel idősebb komponista dalához hasonlóan a most elhangzó kórusmű is népdalszerű egyszerűséggel követi a vers szerkezetét. Három teljesen azonos strófa hangzik el a zenében is. A darab a *Romanzen und Balladen* I. sorozatában jelent meg 1849-ben.

Heidenröslein

Sah ein Knab' ein Röslein stehn,
Röslein auf der Heiden,
War so jung und morgenschön,
Lief er schnell es nah zu sehn,
Sah's mit vielen Freuden.
Röslein, Röslein, Röslein roth,
Röslein auf der Heiden.

Knabe sprach: ich breche dich,
Röslein auf der Heiden!
Röslein sprach: ich steche dich,
Daß du ewig denkst an mich,
Und ich will's nicht leiden.
Röslein, Röslein, Röslein roth,
Röslein auf der Heiden.

Und der wilde Knabe brach
's Röslein auf der Heiden;
Röslein wehrte sich und stach,
Half ihm doch kein Weh und Ach,
Mußt' es eben leiden.
Röslein, Röslein, Röslein roth,
Röslein auf der Heiden.

Johann Wolfgang von Goethe

Vadrózsa

Rózsát lát meg egy legény,
vadrózsát a réten;
szép, akár a hajnalfény,
fut a fiú könnyedén:
erre vágyik régen.
Piros rózsa, rózsaszál,
vadvirág a réten.

Fiú szól: Letörlek én,
vadvirág a réten!
Rózsa szól: Megszúrlak én,
nyúlhatsz százszor is felém:
nem szakítsz le mégsem!
Piros rózsa, rózsaszál,
vadvirág a réten.

A fiú letépi már
a rózsát a réten:
Jajgat, szúr a rózsaszál,
tolvajával szembeszáll,
nem menekszik mégsem...
Piros rózsa, rózsaszál,
vadvirág a réten.

Képes Géza fordítása

Cipriano de Rore: Beato mi direi

Az ismeretlen költő verse ismét jellemző példa a 16. századi madrigálszerzők szövegválasztására: a derűs, boldog (*beato*) kezdést a megfáradt (*stanco*) lelkiállapot különös harmóniakezelésű és a

szabályos metrumot nélkülöző, kizárólag a szóhangsúlyoknak engedelmeskedő szakasza váltja fel. A homofónia és a polifónia váltakozása ugyan élesen megrajzolva követhető nyomon, de ezúttal nem köthető teljes egészében a szöveg tartalmához. A madrigál 1557-ben jelent meg.

Beato mi direi,
se mi mostrasse vostr'alma mercede
Quel di che fan vostre parole fede.

Boldognak mondanám magam,
ha lelked kegyelmet mutatna
azon a napon, mikor szavaid hűségéről szólnak.

Ma son homai si stanco
De l'aspettar cio che'l mio cor desia,
Ch'io potrei venir manco,
In van bramando vostra cortesia.
Dunque speranza mia,
prima ch'io giung'al fin gli anni rei,
Consolatte gli afflitti spirti mei.

De most oly' fáradt vagyok
a várakozástól arra, mit szívem vágyik,
hogy akár meg is halnék,
hiába vágyva kedvességed.
Így hát reményem
mielőtt elérem a keserű évek végét,
vigasztald meg elgyötört lelkeimet.

Szabó Barna: Mill-Wheel's Song (2017) (magyarországi bemutató)

Shelley verse pihenőként szolgál a programot jellemző szenvedélyek közepette. A természeti állóképet blues-szerű zene festi, a férfikar osztinatója segít behelyezkedni a malomkerék hangjának monotóniájába. Szabó Barna a darabról: „Rövid, kisszabású, egy harmatgomba árt(alm)atlanságát mutató tétel, csöppnyi blues, falatnyi *Twin Peaks*-be (David Lynch) mártott perui boci-sokoládé.”

Song
A widow bird sate mourning for her love
Upon a wintry bough;
The frozen wind crept on above,
The freezing stream below.

Dal
A téli fán gyászolva üldögél
egy özvegy nagy madár;
fölötte fagy leng, lassu szél,
és lenn a víz megáll.

"There was no leaf upon the forest bare,
No flower upon the ground,
And little motion in the air
Except the mill-wheel's sound.

A síkos föld kopár, virága jég,
fagy járja át a fát,
csönd van, csak egy malomkerék
suhog a légen át.

Percy Bysshe Shelley

Radnóti Miklós fordítása

Cipriano de Rore: Datemi pace

A négyszólamú *Datemi pace* (1557) nemcsak kétrészsége okán, de a szövegválasztás alapján is Willaert hatását mutatja. Rore mesterének *Musica nova* című, meghatározó gyűjteménye nagyrészt a *trecento* korabeli költő verseit zenésíti meg. Igaz, Petrarca a 16. században amúgy is népszerű a madrigálszerzők körében, miközben saját századából csupán egyetlen Petrarca-megzenésítés maradt fenn (Jacopo da Bologna tollából). A szonett első négy sora indulatos homofóniában ölt alakot Rorénál. Csak a második szakasz számonkérő hangvételekor (*E tu, mio cor*) esik szét a zenei anyag sűrű polifóniává. A teljes madrigál jellegzetes példája Rore sajátos metrumkezelésének: a szöveg értelmezése és hangsúlyai mindent felülírnak, a lüktetés kizárólagos meghatározójává válnak.

Datemi pace, o duri miei pensieri:
non basta ben ch'Amor, Fortuna et Morte
mi fanno guerra intorno e 'n su le porte,
senza trovarmi dentro altri guerrerri?

Et tu, mio cor, anchor se' pur qual eri,
disleal a me sol, che fere scorte
vai ricettando, et se' fatto consorte
de' miei nemici sí pronti et leggieri?

In te i secreti suoi messaggi Amore,
in te spiega Fortuna ogni sua pompa,
et Morte la memoria di quel colpo

che l'avanzo di me conven che rompa;
in te i vaghi pensier' s'arman d'errore:
perché d'ogni mio mal te solo incolpo.

Francesco Petrarca, Canzoniere CCLXXIV

Vad gondolataim, nyughassatok már!
Nem elég, hogy Halál, Fortuna s Amor
kívül s a kapuknál dühöng? A váron
belül is kártékony had háborog rám.

S te, szívem, az vagy most is, aki voltál:
csak hozzám hűtlen. Tűröd, hogy tanyádon
bősz hordák szálljanak meg; rosszra bátor
s gyors ellenségeimmel összefogtál.

Ámor titkai csak benned születnek,
s bomlik ki Fortuna sok diadalma,
s itt őrzi a Halál ama csapásnak

emlékét, mely maradt erőm befalja;
ábrándjaim miattad tévelyegnek:
hát téged tartlak mindenért hibásnak.

Csorba Győző fordítása

Robert Schumann: Der Traum Op. 146 No. 18

Az Uhland-vers három miniatűr strófában ábrázolja a szerelem gyógyító, életet adó gyönyörűségét és az elmúltával beálló dermesztő magányt. Megzenésítése híven követi a költemény sorszerkezetét: minden sorhoz két zenei ütem járul a Schumann-műben. A második versszak sorainak ritmusa azonban jelentősen eltér a másik két stróféától: az érzelmi fokozás (a két *küßten sich* és a *fest* szó kitérülése) kibillent a medréből az addigi egyszerű deklamációt. A darab a *Romanzen und Balladen* IV. kötetében jelent meg 1849-ben.

Der Traum
Im schönsten Garten wallten
Zwei Buhlen Hand in Hand,
Zwo bleiche, kranke Gestalten,
Sie saßen ins Blumenland.

Sie küßten sich auf die Wangen
Und küßten sich auf den Mund,
Sie hielten sich fest umfängen,
Sie wurden jung und gesund.

Zwei Glöcklein klangen helle,
Der Traum entschwand zur Stund;
Sie lag in der Klosterzelle,
Er fern in Turmes Grund.

Ludwig Uhland

Az álom
A leggyönyörűbb kertben kóborolt
két szerető kéz a kézben,
két sápadt, beteges alak,
ültek a virágok közt.

Megcsókolták egymás arcát,
megcsókolták egymás száját,
szorosán ölelték egymást,
együtt váltak erőssé és fiatalá.

Két harangocska csendült fényesen,
az álom szertefoszlott tüstént;
Egyikük a kolostorcellában pihent,
másikuk messze a torony mélyén.

Cipriano de Rore: Deh or foss'io

Az 1562-ben megjelent ötszólamú madrigált néhány kétely ellenére többnyire Rorének tulajdonítják. A darab Petrarca *Daloskönyvének* (*Canzoniere*) egyik sestinjára született. A hatsoros strófákból álló versforma sorzáró szavai minden versszakban azonosak, a sorrendjüket a sestina szabályai határozzák meg. A szöveg Endümion és Diána szerelmére utal. Endümion Diána kérésére kibúvót kapott az öregedés alól, de olyan áron, hogy örök álomra szenderült: nem öregedett ugyan, de életét alva töltötte. A történet szomorúságát a zene felülírja: a „*con essa e con Amor*”-szövegrész pajkos és virtuóz homofóniája és Ámor említése elárulja, hogy ezúttal a hajnaltalan éj talán nem csupán az alvó szerető feletti sajnálkozással telhet...

Deh or foss'io col vago de la luna
adormentato in qua' che verdi boschi,
et questa ch'anzi vespro a me fa sera,
con essa e con Amor in questa spiaggia
sola venisse a starvici una notte;
e 'l di si stesse e 'l sol sempre ne l'onde.

Francesco Petrarca, Canzoniere CCXXXVII

Bár szunnyadnék el én is, mint a szép hold
szerelme hajdan, itt, hol zöld az erdő;
s ki által alkonynál előbb jön este,
azzal s Ámorról megbújván e tájon,
hajnaltalan borulna ránk az éjjel,
s napot, nappalt ne szülne tenger árja.

Csorba Győző fordítása

Robert Schumann: John Anderson (2. verzió) Op. 145 No. 14

Burns 31 évesen, 1791-ben írja megindító versét az öregedő John Anderson szerelmének szemszögéből. A nő, 9 gyermekes Burns költeményében idősödő asszony szól őszülő férjéhez: tiszta érzelem, szép visszaemlékezés, megindítóan személyes hangvétel. Schumann első megzenésítése (Op. 67) ismertebb. A ma elhangzó, harmóniailag merészebb második változat a *Romanzen und Balladen* III. füzetéből (1849-1851) való.

John Anderson, mein Lieb!
wir haben uns gesehen,
wie rabenschwarz dein Haar,
die Stirne glatt und schön,
Nun Glätte nicht und Locke
der schönen Stirne blieb,
doch segne Gott dein schneeig Haupt,
John Anderson, mein Lieb!

John Anderson, mein Lieb!
wir klommen froh bergauf
und manchen heitern Tag
begrüßten wir im Lauf!
Nun abwärts Hand in Hand,
froh wie's bergauf uns trieb,
und unten sel'ges Schlafengeh'n,
John Anderson, mein Lieb!

Robert Burns

John Anderson, szívem, John
kezdetben, valaha
hajad koromsötét volt
s a homlokod sima.
Ráncos ma homlokod, John,
hajad leng deresen,
de áldás ősz fejedre,
John Anderson, szívem.

John Anderson, szívem, John,
együtt vágunk a hegynek,
volt víg napunk elég, John,
szép emlék két öregnek.
Lefelé ballagunk már
kéz-kézben csöndesen,
s lent együtt pihenünk majd,
John Anderson, szívem.

Szabó Lőrinc fordítása

Cipriano de Rore: Non è ch'il duol mi scemi

Noha a madrigál két részből áll, a szakaszok aránya rendhagyó: az első három verssor kétségbeesése áll szemben a majdnem háromszor olyan hosszú vigasztalódni akarással. Madrigalizmusokban ez a darab sem szűkölködik: az *io lasso* édes disszonanciái, a kihunyt szív (*un cor già spento*) elhaló gesztusával szembeállított életerős *vivo e beato* megjelenítése szorosan követi a szöveg tartalmát.

Non è ch'il duol mi scemi o il fuoco allenti,
Sì m'arde il fuoc'ogn'hor e il duol mi preme

Nè che m'aiti chiam' altro che morte;

Ma mentr' io lasso e di più viver sazio,
Scorgo due sì begli occhi ch'a un momento
Sent' il fuoco cangiars' in duro ghiaccio

E di dolcezza il duol farsì diletto
Io provo con effetto
Che sol un vostro sguardo un cor già spento
Vivo e beato può far e felice.
Così siete di me vera beatrice.

Nem enyhül fájdalmam, nem csitul a tűz,
annnyira lángol ez a tűz mindig és szorongat a
fájdalom,
nincs más, mint a halált hívnom segítségül.

De kimerülten és az élettől megcsömörlötten
észreveszem azt a két szép szemet, egy
pillanat alatt érzem, hogy a tűz, kemény jéggé
változik
és az édestől a fájdalom gyönyörűséggé válik.
Úgy érzem,
az Ön egyetlen pillantása egy kihunyt szívet is
elevenné, boldoggá és vidámmá tud tenni:
ettől lesz Ön az én igaz jótevőm.

Robert Schumann: Gute Nacht Op. 59 No. 4

A ma elhangzó Schumann-művek közül ez az egyetlen, ami nem a *Balladen und Romanzen* sorozat része. A *Gute Nacht* a *Vier Gesänge* 1846-os ciklusának záródarabja. Ezúttal nem a szerelmet, hanem egy kedves búcsúzás intim pillanatát jeleníti meg az egyszerű, röpké, de érzékeny darab.

Die gute Nacht, die ich dir sage,
Freund, hörest du;
ein Engel, der die Botschaft trage,
geht ab und zu.
Er bringt sie dir, und hat mir wieder
den Gruss gebracht:
dir sagen auch des Freundes Lieder
jetzt gute Nacht.

Friedrich Rückert

Hallod, ahogy jó éjt kívánok neked,
barátom;
az angyal, aki az üzenetet hozza,
fel-lejár.
Viszi neked és hozza vissza nekem
az üdvözlést:
most barátod dalai is
jó éjszakát mondanak neked.

Cipriano de Rore: Mia benigna fortuna

A *Deh or foss'io*-hoz hasonlóan ez a madrigál (1557) is Petrarca egy *sestina*-ján alapszik, ezúttal két versszakot két részben megzenésítve. A 12 elhangzó verssor közül az első négy jeleníti meg a boldog múltat, mely később „váratlanul kín lett”. A váltás ezúttal egybeesik a homofon szakasz lezárultával. Monteverdi *seconda pratica* névvel illette azt a 16. századi kompozíciós szemléletet, amikor a szöveg hordozta érzelm felülírja a zeneelmélet szabályait és a szövegkifejezés érdekében a zenei szöveget szokatlan, olykor szabálytalan fordulatokat is felvonultat. Erről szóló írásában többek

közt Rorét is megemlíti az ehhez hasonló törekvések úttörőjeként. Ebben a madrigálban találkozunk hagyományosnak mondható szófestésekkel: ilyen a *boldog* hármas lüktetésű megjelenítése; a melizma, hajlítás a *fénylő nappalok* derűjének kifejezésére, a *csöndes éjeket* ábrázoló hosszabb ritmusértékek, a *sóhajok* súlytalanul elillanó megfogalmazása. Jelen vannak azonban olyan fordulatok (felugró nagyszext, a korban meglehetősen ritka *asz* hang alkalmazása, keresztállások), melyek a században általánosan origóként tekintett palestrinai ellenpont előírásait felrúgva ábrázolják a vágyott halált és a szerelmes elbeszélő keserűségeit.

Mia benigna fortuna e 'l viver lieto
i chiari giorni e le tranquille notti
e i soavi sospiri e 'l dolce stile
che solea resonar in versi e rime
volti subitamente in doglia e 'n pianto
odiar vita mi fanno e bramar Morte.

Kegyes sorsom, meg életem, a boldog,
A fénylő nappalok s a csöndes éjek,
A könnyű sóhajok s az édesebb nyelv,
melyen fölcsendült annyi, annyi vers, dal:
váratlanul kín lettek s perzselő könny,
az élet: undor, s vágyam: az Enyészet.

Crudel, acerba, inesorabil Morte,
cagion mi dài di mai non esser lieto,
ma di menar tutta mia vita in pianto,
e i giorni oscuri et le dogliose notti.
I miei gravi sospir' non vanno in rime,
e 'l mio duro martir vince ogni stile.
Francesco Petrarca, Canzoniere CCCXXXII

Kérlelhetetlen, szörnyü, zord Enyészet,
miattad nem leszek sohase boldog,
és életem miattad egy-merő könny,
felhősek napjaim, kízóok az éjek,
nehéz sóhajtásaimból nem terem dal,
s kegyetlen gyötrődéseimre nincs nyelv.
Csorba Győző fordítása

Szabó Barna: Song (2016)

A szerző így ír a darabról: „Így utólag nehéz eldönteni, a dalbéli dalnok az elválás melankóliájáról, az esetleges kegyes hazugságokról, vagy inkább egyfajta fájdaloműző, önvédelmi cinizmusról (-ból) énekel... A szerző eredeti olvasatában a szöveg bár ment' minden avítt szimbolizmustól, s abban a legnaivabb szószerintiség érvényesül, a zene alapján mindhárom fenti értelmezés helytálló lehet. John Donne verse, mindenesetre, gyönyörű.”

SOUL'S joy, now I am gone,
And you alone,
— Which cannot be, —
Since I must leave myself with thee,
And carry thee with me —
Yet when unto our eyes
Absence denies
Each other's sight,
And makes to us a constant night,
When others change to light ;
*O give no way to grief,
But let beliefe
Of mutual love
This wonder to the vulgar prove,
Our bodies, not we move.*

John Donne

Örömem, lelkem, ég veled,
Most elmegyek,
Mi nem lehet,
Hisz magam hagynám el veled,
S vinnélek önmagammal tégedet —
Mégis, amíg hiányunk
Szemünktől megtagadja
Láttod- s láttomat,
Sötét éjszakát borítva ránk,
Míg másra napfényt tartogat,
*Te ne engedj a búnak,
Ó, de higgy szerelmet,
Kölcsönöst,
Hidd el ez egyszerű csodát:
Mi nem, csak testünk áll tovább.*

Szabó Barna fordítása

Köszönjük Ujházi Jánosnak és Johannes Marsovszkynak a fordításokhoz nyújtott segítséget.

A CAPELLA SILENTIUM 2009-ben alakult Várkonyi Tamás vezetésével, azzal a céllal, hogy az a cappella kórusirodalom elfeledett szépségeit felkutassa és megszólaltassa korszaktól, stílusoktól függetlenül; a zenetörténet rejtett összefüggéseit, kölcsönhatásait, zeneszerzők alkotásainak kapcsolatát izgalmas és újszerű szövegkörnyezetben bemutassa a mai hallgató számára. Repertoárján mintegy kétszáz mű szerepel, amelyeket mintegy ötven koncerten adott elő, tizenöt tematikus műsor keretében. Bár a versenyeken szereplés nem tartozik fő céljai közé, az első három évben két nemzetközi versenyen is megmérettette magát. Alig egy évvel megalakulása után, a 2010-ben megrendezett bécsi Schubert Versenyen elnyerte a kötelező mű legjobb előadásáért járó különdíjat, valamint továbbjutott a legjobbaknak fenntartott nagydíjas versenyre. Két évvel később pedig, 2012 októberében a vegyeskari kategória második helyén végzett Reginóban, ahol a legjobb kamarakórusnak járó különdíjat is neki ítélte a zsűri.

A CAPELLA SILENTIUM TAGJAI:

Csernyik Balázs Ferenc (1)
Csipes Zoltán (2)
Deák Anna (3)
Fábián Sára (4)
Försönits András (5)
Karsa Ilona (6)
Kérges Dániel (7)
Mészáros Ágnes (8)
Mészáros Mátyás (9)
Németh Zsuzsa (10)
Sipos Ferenc (11)
Stippinger Anita (12)
Szablics Karolin (13)
Terray Boglárka (14)

Művészeti vezető: Mészáros Mátyás és Csernyik Balázs Ferenc

A *Ghiaccio e fuoco* című műsor művészeti irányítója:
Terray Boglárka

Részletes koncertlista és egyéb információk:

www.capellasilentium.com